

<https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.03>
УДК 373.5.014.3.018(410)(043.3)

Кирило Гаращук,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри англійської мови з методиками
викладання у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир
ORCID ID 0000-0003-4518-3114
kirilh@ukr.net

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БРИТАНСЬКИХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ НЕОЛЕЙБОРИСТСЬКИХ УРЯДІВ ТОНІ БЛЕРА

Вивчення позитивного закордонного досвіду в царині реформування шкільної освіти може стати одним із важливих чинників розбудови українського шкільництва. У цьому плані особливо цікавою та корисною для нас є реформаторська діяльність британських неолейбористських урядів, очолюваних Тоні Блером у 1997–2008 рр. Багаторічні послідовні реформи шкільництва, проведені блерівськими урядовцями, суттєво змінили на краще загальну ситуацію в середній освіті Сполученого Королівства. Інноваційний потенціал здебільшого продуктивних неолейбористських освітніх реформ вартий усебічного вивчення для можливого застосування і в українських загальноосвітніх закладах. Мета статті – характеристика британського досвіду реформування загальної середньої освіти, здійсненого урядами Тоні Блера, з позиції можливостей їхнього творчого використання в українському шкільництві. Методи дослідження: теоретичні – загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, необхідні для вивчення ключових документів неолейбористських освітніх реформ урядів Тоні Блера й наукових студій із досліджуваної проблеми); конкретнонаукові – діахронний аналіз і контент-аналіз, застосовані з метою характеристики неолейбористських реформ; системно-функціональний аналіз, який дав змогу встановити теоретичне підґрунтя досліджуваних явищ; метод наукової екстраполяції, використаний для визначення перспектив можливого втілення британського досвіду структурних реформ у системі загальної середньої освіти в Україні. Загалом послідовна робота неолейбористських урядовців із структурного реформування британського шкільництва значно розширила можливості вибору освітніх послуг, їхньої персоналізації та підвищення якості навчання. Завдяки неолейбористському реформуванню британська загальна середня освіта отримала визначальні структурні перетворення на всіх рівнях функціонування. Модернізації сучасного українського шкільництва може сприяти ознайомлення з блерівським досвідом диверсифікації середньої освіти в поєднанні з неодмінним дотриманням рівних освітніх можливостей і соціальної справедливості; персоналізація навчання; неухильне перетворення школи з виключно навчального закладу на осередок громадського життя. Загальний інноваційний потенціал блерівських освітніх реформ потребує подальшого ґрунтового вивчення й дослідження.

Ключові слова: освітні реформи, уряди Тоні Блера, заклади середньої освіти, диверсифікація, розширені школи, підвищення якості навчання, освітній вибір, персоналізація навчання.

Kyrylo Harashchuk. Legislative Acts of British Education Reforms of Tony Blair's New Labour Government

The study of positive foreign experience in the sphere of school education reforming may be considered as one of the important factors for Ukrainian schooling development. In this regard, the reformist activities of British New Labour governments, led by Tony Blair in 1997-2008, are of particular interest and possible application.

Long-term consistent school reforms undertaken by Blair's governments have significantly changed the overall situation in the United Kingdom's secondary education. The innovative potential of mostly productive New Labour educational reforms is worthy of a comprehensive study for possible creative implementation in Ukrainian schooling.

The purpose of the article is to study the British experience of structural reforms of general secondary education undertaken by Tony Blair's governments, from the point of view of the possibilities of their creative use in Ukrainian schools.

In accordance with the specificity of the issue examined and the tasks assigned, the following research methods were used: general scientific methods of analysis synthesis, comparison, generalization of key education reforms documents, of New Labour governments from 1997 till 2008; diachronic and content-analysis methods were applied to characterize New Labour reforms; method of scientific extrapolation assisted to define the innovative potential of British reforms for further development of Ukrainian secondary education.

On the whole, the consistent work of New Labour government on the structural reforms of British schooling has greatly expanded the chances of educational choice, personalizing them and improving the quality of education. The New Labour government of Tony Blair directed their educational policy at the development of globalization processes, knowledge economy and information society. Owing to New Labour reforms British general secondary education has undergone decisive structural transformations at all levels of its functioning. Modernization of modern Ukrainian schooling can benefit from Blair's experience of secondary education diversification in conjunction with equal access to education and social justice; personalized studying; consistent transformation of the school from a purely educational institution to a public life centre. The overall innovative potential of Blair's educational reforms requires further in-depth study and research.

Key words: *educational reforms, New Labour governments, the diversification of institutions of secondary education, improving the quality of education, extended schools, educational choice, personalized studying.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Реалії новітньої глобалізованої епохи вимагають від сучасної школи результативної та ефективної діяльності. У «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016 р.) зазначається: «Початок третього тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, зближенням націй, народів, держав, переходом людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів, які значною мірою базуються на освітньо-інтелектуальному потенціалі населення. Водночас загострюється конкуренція регіонів, націй, держав, окремих громадян. Це зумовлює докорінну зміну підходів до освіти та освітньої політики в цілому. Саме для XXI ст. стає характерним розуміння того, що освіта не може надалі залишатися у сфері відокремленої галузевої чи відомчої політики, розглядатися як витратне соціальне благо та безповоротна стаття видатків, а є продуктивним чинником й умовою розвитку, відтак повинна набути статусу загальнонаціональної стратегії» [1, с. 8]. Нарешті у вітчизняній шкільній освіті почалися позитивні зміни, і ми стали рухатися в напрямку загальної модернізації.

Радикальне реформування шкільної освіти в Україні варто здійснювати з урахуванням успішного закордонного досвіду, зокрема британського. Багаторічні продуктивні реформи британського шкільництва істотно покращили якість діяльності цієї важливої галузі. Хронологічні рамки нашого дослідження обмежені кінцем ХХ – початком ХХІ ст., тобто періодом правління неолейбористських урядів Тоні Блера (1997–2008 рр.). Одним із важливих напрямів діяльності цього неординарного політика стало поєднання ринково орієнтованої та соціально інклюзивної освіти.

Курс освітніх реформ урядів Т. Блера спирався на теорію так званого «третього шляху», в основі якого, на думку А. Соколова, лежать принципи ліберального соціалізму в його сучасному трактуванні. Концепція представлена у формі певного симбіозу соціалістичної і неоліберальної думки [4, с. 14]. А. Сбруева вважає «третій шлях» своєрідним поєднанням ринкових ідеалів, проповідуваних та активно втілюваних в життя попередніми консервативними британськими урядами, і соціал-демократичної політики соціальної рівності та справедливості, традиційно характерної для лейбористів [3, с. 74].

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Окремі аспекти підготовки та впровадження неолейбористських освітніх реформ у Сполученому Королівстві студіювали такі вітчизняні науковці: В. Білова, Г. Бутенко, В. Вознюк, Т. Гаврильчик, К. Гаращук, Ю. Кучер, О. Локшина, О. Матвієнко, І. Миськів, А. Мисюк, А. Сбруева, С. Старовойт та ін. Інноваційний потенціал загалом продуктивних неолейбористських англійських освітніх реформ вартий усебічного

вивчення для можливого застосування в українських загальноосвітніх закладах.

Мета статті: характеристика британського досвіду в галузі реформування загальної середньої освіти, здійсненого урядами Тоні Блера, з позиції можливостей їхнього творчого використання в українському шкільництві.

Завдання дослідження:

- аналіз ключових документів освітніх реформ, розроблених і реалізованих неолейбористами;
- визначення інноваційного потенціалу неолейбористських освітніх реформ для можливої реалізації в українських середніх загальноосвітніх закладах.

Методи дослідження. У процесі роботи над статтею були застосовані теоретичні методи: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, необхідні для вивчення документів неолейбористських освітніх реформ Тоні Блера, наукових студій із досліджуваної проблеми; конкретнонаукові: діахронний аналіз та контент-аналіз, що використовувались для характеристики неолейбористських реформ; системно-функціональний аналіз, який уможливив характеристику теоретичних підвалів досліджуваних явищ; метод наукової екстраполяції для окреслення можливості використання британського досвіду структурних реформ у системі загальної середньої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Неолейбористські уряди Тоні Блера спрямовували свою політику на розвиток економіки знань та інформаційного суспільства. Результатом неолейбористських реформ у системі британської загальної середньої освіти стали істотні структурні перетворення на всіх рівнях функціонування цієї системи. Так, на рівні центральної влади відбулась подальша централізація владних повноважень. У 2007 р. з метою інтеграції в межах однієї державної структури послуг у галузі освіти та соціального супроводу дитини й сім'ї, забезпечення високого рівня якості в освіті й у соціальній сфері Міністерство освіти та професійної підготовки (Department for Education and Skills) реорганізувалось на Міністерство дитинства, школи та сім'ї (Department for Children, Schools and Families – DCSF). Центральна влада зберігала функції визначення стандартів (Управління освітніх стандартів (Office for Standards in Education – Ofsted) та контролю за якістю їх виконання (Управління шкільного курикулуму й оцінювання (School Curriculum and Assessment Authority – SCAA).

На рівні місцевої влади (Local Education Authority – LEAs) продовжилась політика роздержавлення місцевих освітніх адміністрацій. Держава всіляко заохочувала батьків, громадськість до свідомого вибору інституцій, що управляли навчальними закладами. Такі новації, вперше здійснені ще консервативними урядами, запровадили ринкові конкурентні засади в освітню галузь. На інституційному рівні відбулись суттєва диверсифікація типів закладів середньої освіти, розвиток автономного фінансового менеджменту шкіл, зростання адміністративної і ринкової відповідальності педагогів та шкіл за результати своєї діяльності.

У першому десятилітті XXI ст. британські урядовці активно втілювали в життя ідеї результато-центрованої освітньої системи, плануючи соціальне залучення (social inclusion) до середньої освіти всіх дітей. Ці ідеї розвивалися в низці важливих проєктів і програм реформ:

I. «Школи, що досягають успіху» (Schools achieving success). «Біла книга» (White Paper), липень 2001 р. [7]. У «Білій книзі» представлені завдання, спрямовані на підвищення стандартів навчальних досягнень для всіх учнів:

- урізноманітнення та вдосконалення змісту освіти у школах;
- підвищення мінімальних стандартів для навчальних досягнень;
- підтримка вчителів та шкіл у встановленні запланованих змін;
- заохочення до інновацій за допомогою передових шкіл-зачинателів.

Власне, тут уперше порушено низку дискусійних питань: баланс між опануванням базових предметів та дисциплін, які обрали самі учні; доступність якісного професійного навчання з подальшою можливістю отримання вищої освіти; потенційно єдина всеосяжна розгалужена кваліфікація для визнання академічних і професійних досягнень.

II. «Кожна дитина має значення» (Every Child Matters). «Зелена Книга» (Green Paper), вересень 2003 р. [9]. Промовиста назва національної програми підкреслює цінність будь-якої дитини, незалежно від можливостей її родини. Мета «Зеленої Книги»: розв'язання проблем дітей, які не забезпечені комплексом різноманітних соціальних послуг. Насамперед ішлося про дітей із неблагополучних родин та про жертв сімейного насильства. Документ визначив нагальні потреби

дітей і підлітків, задовольнити які можуть освітяни, волонтери, працівники закладів охорони здоров'я та представники громадських організацій. «Зелена Книга» акцентувала на важливості обміну інформацією між різними урядовими установами, а також наголошувала на їх відповідальності за надання кваліфікованої соціальної допомоги дітям групи ризику. Зокрема програма передбачала надання таких основних послуг:

- догляд за дитиною протягом робочого дня (стосується не тільки дошкільників та молодших школярів, але й учнів середньої школи);
- освіта дорослих;
- реалізація програм батьківської підтримки;
- низка послуг зі збереження здоров'я та соціальних послуг;
- організація дозвілля школярів у позаурочний час;
- розширений доступ членів місцевої громади до шкільної бази (ігрових та спортивних майданчиків, басейнів, спортивного знаряддя, до мультимедійних технологій тощо).

Згідно з національною програмою, такі послуги пропонують «розширені школи» – інноваційні навчальні заклади, які тісно співпрацюють із місцевими громадами, соціальними установами, закладами із захисту здоров'я для забезпечення інтеграції освітніх і соціальних послуг, а також послуг із захисту здоров'я та прав людини. Позитивний досвід роботи «розширених шкіл», безперечно, буде корисним і для українських освітян. Особливо перспективною вважаємо роботу з активного залучення батьків до педагогічної співпраці, що допоможе налагодити родинні стосунки, поліпшити взаєморозуміння між старшими та молодшими членами сім'ї.

III. «П'ятирічна стратегія для дітей та учнів» (Five Year Strategy for Children and Learners). Стратегія (Strategy), липень 2004 р. [10]. У стратегії підбиті підсумки урядового планування стосовно розвитку початкової освіти й навчання, а також розвитку здібностей учнів усіх ланок середньої школи. Розробники стратегії прагнули надати кожній дитині щонайкращу можливість для життєвого старту, налаштовуючи взаємозв'язок між усіма ланками освітньої системи. Підґрунтям документа стали важливі принципи реформування: персоналізація процесу навчання, зниження бюрократизму та директивності у ставленні до шкіл. Завдяки стратегії збільшився перелік чинних програм у спеціалізованих школах, збагатилась основна навчальна програма. Урядовці намагалися стимулювати розвиток освітньої системи, здатної самовдосконалюватись. Для реалізації заявлених планів були виділені значні кошти, школи отримали урядові гарантії на трирічний бюджет.

«П'ятирічна стратегія для дітей та учнів» передбачала певні зміни, що мали відбутися після запланованої трансформації в Міністерстві освіти. У центрі пильної уваги реформаторів перебували такі фактори: можливі шляхи зменшення бюрократії та зростання гнучкості системи; підвищення педагогічної майстерності вчителів; покращення партнерських стосунків школи й сім'ї; розвиток лідерських якостей педагогічного персоналу; технічне забезпечення освітньої галузі.

Усі вказані проблеми характерні і для сучасної української середньої освіти. Так, автори концепції «Нова школа» щирозсердно визнають надлишкову бюрократизацію вітчизняної школи: «Вільну людину може сформувати лише вільна особистість. Нинішня школа скута кайданами бюрократії та надмірного контролю. Нова школа матиме широку автономію. В умовах децентралізації на державному рівні управління будуть визначатися стандарти освіти та забезпечення моніторингу якості освіти. За дотримання цих стандартів буде відповідати окремий центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти із залученням громадськості. Натомість безпосереднє управління школами буде здійснюватися на місцевому рівні. Зросте вплив місцевих громад на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці, на основі державної освітньої політики» [2, с. 29].

IV. «14-19 Освіта та навички» (14-19 Education and Skills). «Біла книга» (White paper), лютий 2005 р. [11]. Уже з назви видно, що в «Білій книзі» представлені пропозиції для реформ старшої середньої школи, де вчать тинейджери. Завдання даного документа:

- підтримка навчання основ англійської мови та математики;
- введення нових спеціалізованих дипломів для підтвердження знань з англійської мови й математики, відповідних академічних та професійних навичок, необхідних для працевлаштування в царині економіки.

«Біла книга» запровадила диплом зразка GCSE з п'ятирівневою шкалою оцінювання навчальних досягнень учнів від A* до C. За допомогою складніших навчальних програм документ сприяв розвитку обдарованих дітей. У документі вказано можливості для повернення до школи дітей,

які залишили її з різних причин; охарактеризовано нову програму професійної освіти молоді (з метою подальшого працевлаштування осіб від 16 років, які не навчаються й не працюють).

V. «Молодь має значення» (Youth Matters). «Зелена книга» (Green Paper), липень 2005 р. [13]. Документ розширив можливості для молоді здобути освіту. «Зелена книга» сприяла впровадженню нових навчальних програм із «Білої Книги» (для 14-19-річних дітей), а також наданню позашкільної допомоги дітям з особливими потребами. «Зелена Книга» встановлювала баланс між правами та обов'язками молоді. Основна увага зосереджувалася на підлітках, але деякі пропозиції стосувалися 13- і 19-тирічних.

У «Зеленій книзі» порушувалися такі серйозні питання:

- як залучити більше молоді до позитивної діяльності, до активнішої участі у виборі запропонованих освітніх послуг;
- як заохотити більше молоді до волонтерської діяльності у громадах;
- як покращити інформаційні та консультативні послуги, що сприятимуть прийняттю молодими людьми виважених рішень відносно власного майбутнього;
- як забезпечити інтенсивну та індивідуальну допомогу кожній молодій людині, що має серйозні проблеми або потрапила в біду.

В аналізованому документі йшлося і про створення сприятливих умов для залучення школярів-підлітків і тих, хто не навчається в школі, до занять спортом. Досвід роботи неолейбористських реформаторів у вказаному напрямку може стати у пригоді й українським педагогам.

VI. «Вищі стандарти, кращі школи для всіх» (Higher Standards, Better Schools for All). «Біла книга» (White Paper), жовтень 2005 р. [12]. Документ започаткував реформи, спрямовані на підвищення стандартів та соціальної рівності в отриманні освітніх послуг. Ішлося про надання більшої автономії школам, про різноманітність освітніх послуг; про розширення інновацій; про можливість вибору школи та залучення до партнерства зі школою. Реформи спиралися на досвід успішних освітніх новацій попередніх років.

VII. «Закон про освіту та професійну підготовку» (Education and Skills Act), листопад 2008 р. [14]. Закон мав на меті збільшити кількість охочих здобути якісну освіту. Урядовці сподівалися, що до 2020 року Сполучене Королівство досягне світового рівня освіти і професійної підготовки. Уперше за останні 30 років уряд прийняв закон про підвищення віку обов'язкового навчання до 18 років, що надавало молоді нові можливості у здобутті освіти й мотивувало продовжити навчання. Документ регламентував права дорослих стосовно здобуття додаткової освіти для покращення життєвих та соціальних перспектив. Закон змінив порядок регулювання й моніторингу діяльності незалежних шкіл у плані подолання бюрократизму; розширив освітні послуги для дорослих; змінив характер стосунків між центральними управлінськими органами та місцевою освітньою адміністрацією.

VIII. «Догляд має значення: час змін» («Care Matters: Time for Change»). «Біла Книга» (White Paper), червень 2007 р. [8]. Ще в жовтні 2006 року була прийнята «Зелена Книга» «Турбота про прийомних дітей», де визначені актуальні питання сучасної школи та шляхи можливих змін; окреслені консультативні пропозиції щодо забезпечення прийомних дітей кращими соціальними послугами. У «Білій Книзі» презентовані наступні кроки з вирішення цих проблем, зокрема поліпшення стану соціальних послуг за допомогою співпраці центрального уряду з органами місцевого самоврядування.

Гордон Браун, наступник та однопартієць Тоні Блера, у 2007-2010 рр. продовжив неолейбористські освітні реформи. Серед найважливіших документів, прийнятих урядом Брауна, згадаймо такі: «Ваша дитина, ваші школи, наше майбутнє: розбудова шкільної системи 21 століття» («Your child, your schools, our future: building a 21st century schools system», «Біла Книга» «White Paper», червень 2009 р.), «Закон про дітей, школи та сім'ї» («Children, Schools and Families Bill», листопад 2009 р.).

Британський аналітик Р. Рідделл так характеризував важливі ознаки послідовної політики неолейбористів в царині освіти: 1) «Економічний раціоналізм», тобто позиція, згідно з якою пріоритетна місія освіти виявляється в забезпеченні конкурентоздатності національної економіки на глобальному ринку; 2) Необхідність забезпечення «зростання соціальної мобільності населення та скорочення бідності в суспільстві» [15, с. 73].

В останнє десятиріччя реформування британської середньої освіти продовжується, однак не настільки активно, як за урядування Тоні Блера. Так, у 2015 році тогочасний міністр освіти Великої Британії Нікі Морган започаткувала програму викоринення неефективної роботи вчителів. У березні 2016 року було прийнято п'ятирічний план розвитку освіти Англії. У результаті запровадження стратегій Білої книги «Educational Excellence Everywhere» [6] усі школи мають до 2020 р. або вже стати академіями, або поступово трансформуватися в академії. Остаточо цей процес планується завершити до 2022 року.

Для британського шкільництва дотепер є актуальною проблема, пов'язана з граматичними школами (grammar school). Тривалий час випускники елітних закладів освіти мали значно більше можливостей для здобуття вищої освіти в державній системі, ніж інші абітурієнти. Крім того, такі школи досить довго отримували прямі дотації на безплатне навчання, що не подобалося лейбористам. 1998 року Тоні Блер зазначені навчальні заклади взагалі заборонив. А втім, ця проблема й досі викликає дискусії в суспільстві. 2016 року Тереза Мей, новообрана голова уряду консерваторів, виступила з ініціативою відновити роботу граматичних шкіл, однак її пропозиція не була одноставно схвалена навіть однопартійцями [5].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Отже, послідовна робота неолейбористських урядовців із реформування британського шкільництва суттєво розширила можливості вибору освітніх послуг, їхньої персоналізації та підвищення якості навчання. Завдяки неолейбористському реформуванню британська загальна середня освіта отримала визначальні перетворення на всіх рівнях функціонування.

Водночас ознайомлення з багаторічним досвідом неолейбористських освітніх реформ може сприяти модернізації й вітчизняного шкільництва. Серед особливо перспективних напрямків виділимо такі: підвищення стандартів навчальних досягнень для всіх учнів; персоналізацію навчального процесу, зменшення бюрократизму з боку керівних органів; спонукання до інновацій за прикладом найкращих шкіл-зачинателів; розвиток так званих «розширених шкіл» – передових закладів освіти, які забезпечують інтеграцію різних видів послуг (освітніх, соціальних, із захисту здоров'я і прав людини); доступність якісного професійного навчання з перспективою одержання вищої освіти; надання необхідної допомоги дітям з особливими потребами в позашкільний час; додаткову освіту для дорослих з метою поліпшення їхніх соціальних перспектив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
2. Гриневич Л., Слькін О., Калашникова С. та ін. Нова школа: простір освітніх можливостей / за ред. М. Грищенка. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
3. Сбруева А. А. «Третій шлях» реформування англійської школи та його оцінка в контексті неоліберальної ідеології. *Педагогічні науки*. Суми : СумДПУ, 2002. С. 105–110.
4. Соколов А. С. Генезис і еволюція політики англійського лейборизму : сутність, методи, концепції (історико-політологічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02. політичні інститути та процеси. Чернівці, 2010. 20 с.
5. Atkins J., Gaffney J. Narrative, persona and performance: The case of Theresa May 2016–2017. *The British journal of politics and international relations*, 22(2), 2020. 293–308. URL: <https://doi.org/10.1177/1369148120910985>.
6. DfE (Department for Education). Educational excellence everywhere. White Paper. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/educational-excellence-everywhere>.
7. DfEE (Department for Education and Employment). Schools achieving success. White Paper. Annesley, Nottinghamshire : DfEE Publications, 2001. 73 p.
8. DfES (Department for Education and Skills). Care matters : time for change. White Paper. 2007. URL: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFES-00541-2007.pdf>.
9. DfES (Department for Education and Skills). Every child matters. Green Paper. London : DfES Publications, 2003. 15 p.
10. DfES (Department for Education and Skills). Five year strategy for children and learners. Norwich HMSO, 2004. 113 p. URL: <https://education-uk.org/documents/pdfs/2004-five-year-strategy>.
11. DfES (Department for Education and Skills). 14 – 19 Education and skills. White Paper.

London : DfEE Publications, 2005. 96 p.

12. DfES (Department for Education and Skills). *Higher standards, better schools for all : More Choice for parents and pupils*. White Paper. Summary. London: DfEE Publications, 2005. 12 p.

13. DfES (Department for Education and Skills). *Youth matters : Green Paper* July 2005.

14. *Education and skills act 2008*. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/25/contents>.

15. Riddell R. *Schools in trouble again: A critique of the national challenge*. 2008. R. Riddell. *Improving Schools*. 2009. Vol. 12, № 1. P. 71–80.

REFERENCES

1. *Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini/ za red. V.H. Kremenia*. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2016. [in Ukrainian].

2. Hrynevych L., Yelkin O., Kalashnikova S. et al. *Nova shkola: prostir osvity mozhlivostej/ za red. M. Hryshenko*. 2016. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>. [in Ukrainian].

3. Sbrujeva A. A. *Tretii shliakh reformuvannia angliiskoi shkoly ta joho otsinka v konteksti neoliberalnoi ideologii. Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences*, 2002. 1, P. 105-110. [in Ukrainian].

4. Sokolov A. S. *Genezis i evolytsia polityky angliiskoho leiboryzmu: sutnist, metody, kontseptsii (istoryko-politolohichny analiz). Extended abstract of candidate's thesis*. Chernivtsi. 2010. 20 p. [in Ukrainian].

5. Atkins J., Gaffney J. *Narrative, persona and performance: The case of Theresa May 2016–2017. The British journal of politics and international relations*, 22(2), 2020. 293–308. URL: <https://doi.org/10.1177/1369148120910985>. [in English].

6. Department for Education (DfE). *Educational excellence everywhere*. White Paper. 2016. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/educational-excellence-everywhere> [in English].

7. Department for Education and Employment (DfEE) *Schools achieving success*. White Paper. Annesley, Nottinghamshire : DfEE Publications, 2001. 73 p. [in English].

8. Department for Education and Skills (DfES). *Care matters: time for change*. White Paper. 2007. URL: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFES-00541-2007.pdf>. [in English].

9. Department for Education and Skills (DfES). *Every child matters*. Green Paper. London. DfES Publications, 2003. 15 p. [in English].

10. Department for Education and Skills (DfES). *Five year strategy for children and learners*. London, DfES, 2004. 113 p. URL: <https://education-uk.org/documents/pdfs/2004-five-year-strategy>. [in English].

11. Department for Education and Skills (DfES). *14-19 Education and skills*. London, DfEE Publications, 2005. [in English].

12. Department for Education and Skills (DfES). *Higher standards, better schools for all: More Choice for parents and pupils*. White Paper. London, DfES, 2005. [in English].

13. Department for Education and Skills (DfES) *Youth matter: Green Paper*. 2005. [in English].

14. *Education and Skills Act 2008*. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/25/contents>. [in English].

15. Riddell, R. *Schools in trouble again: A critique of the national challenge*. 2008. *Improving Schools*. 2009. 12 (1), P. 71–80. [in English].

Матеріал надійшов до редакції 07.09.2023